

La política lingüística en la docència a la Universitat de Barcelona

Jordi Matas Dalmases

Vicerector d'Estudiants i Política Lingüística

Universitat de Barcelona

La meua intervenció, tal com indica el títol, farà referència a la política lingüística en el marc de la Universitat de Barcelona i, més concretament, en l'àmbit de la docència. A més, ho faré des de la perspectiva que conec, des de fa més de sis anys, com a vicerector encarregat de la política lingüística de la universitat més gran del país: la de la gestió i la del disseny de polítiques. Per tant, no esperin una intervenció gaire tècnica (no sóc filòleg ni sociolingüista), sinó una reflexió que és fruit del dia a dia d'aquests sis anys de gestió. Però abans de parlar de la UB, m'agradaria fer una introducció una mica llarga sobre el context dels últims sis anys en matèria de política lingüística universitària i sobre el moment actual. Al meu entendre, aquest context és molt important i condiciona extraordinàriament les polítiques lingüístiques de les universitats.

Malgrat el que es pugui dir en diversos àmbits polítics, governamentals o universitaris, des del meu punt de vista la llengua catalana encara no ha arribat a estar normalitzada a la universitat. No podem acceptar de cap manera que sigui normal la situació en la qual es troba el català en dues facetes bàsiques de l'activitat universitària: la de la docència i, sobretot, la de la recerca. I és que tampoc no és normal el fet que des que sóc vicerector, des de fa sis anys, hagi conegut sis directors (o secretaris) generals de Política Lingüística i cinc consellers responsables d'Universitats. Amb aquests canvis constants és molt difícil fer política lingüística universitària de país i és precisament això el que ens manca. Si bé s'ha anat construint una política lingüística de país per a l'educació primària i per a la secundària, no s'ha definit un model de política lingüística per a les universitats de Catalunya. Sense model no hi ha rumb, no hi ha nord, i en una política tan estratègica com aquesta per a les universitats, aquest dèficit es pot convertir en un «campi qui pugui» lingüístic. I això és el que,

malauradament, ha passat sota la justificació, això sí, de la mal entesa autonomia universitària.

Des que tenim Parlament i Govern autònoms, cap majoria política parlamentària i governamental no ha estat capaç d'impulsar una política lingüística universitària per a tot el sistema universitari català. Únicament s'han aprovat alguns articles (molt pocs) en diverses lleis i en l'Estatut del 2006, que no sols no s'han desplegat sinó que, quan alguna universitat, com la UB, els ha volgut aplicar, la conselleria responsable de les universitats hi ha posat obstacles i no ha mostrat cap tipus de responsabilitat ni suport polític per a aquells que hem volgut respectar el mandat parlamentari. No obstant això, tot sembla indicar que en aquests moments es respiren aires nous amb més sensibilitat lingüística que poden canviar la inèrcia dels darrers anys.

Al gener del 1998, el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei de política lingüística, que establia, a l'article 24.3, això que segueix: «El professorat dels centres d'ensenyament universitari de Catalunya ha de conèixer suficientment les dues llengües oficials, d'acord amb les exigències de la seva tasca docent. Aquesta norma no és aplicable al professorat visitant i a altres casos anàlegs. Correspon a les universitats d'establir els mecanismes i els terminis pertinents per al compliment d'aquest precepte.» I uns quants anys més tard, el 2003, el Parlament va aprovar la Llei d'universitats de Catalunya (LUC), en la qual es reiterava la necessitat de capacitació lingüística del professorat (article 6.4): «D'acord amb la Llei 1/1998, del 7 de gener, de política lingüística, el professorat universitari, llevat del visitant i de casos anàlegs, ha de conèixer suficientment les dues llengües oficials, d'acord amb les exigències de llurs tasques acadèmiques. El Govern, d'acord amb la normativa vigent i mitjançant el Consell Interuniversitari de Catalunya, ha de garantir que en els processos de selecció, d'accés i d'avaluació es concreti el dit coneixement suficient.» Malgrat que el conseller responsable d'Universitats de l'època no va ser mai partidari d'incloure aquest article, la pressió de les universitats i d'alguns partits polítics va possibilitar-ne la redacció, que, en el procés de tramitació parlamentària, no va esmenar cap partit. Malauradament, fins avui cap responsable polític d'universitats no ha estat capaç d'aprovar un decret de desplegament d'aquest article per tal d'especificar-ne l'aplicació. Mentre esperem que algun dia arribi el decret, la Universitat de Barcelona és, com veurem seguidament, l'única universitat catalana que ja ha adoptat mesures per aplicar el mandat del Parlament de Catalunya expressat a l'article 6.4 de la LUC. A la resta del sistema universitari català es pot arribar a ser professor funcionari o contractat permanent sense saber un borrall de català. No conec cap rector que s'oposi a l'articulat del nou Estatut de Catalunya, i gairebé tots demanen amb ferme-

sa que s'apliqui, però no sé de quina manera pretenen garantir els drets lingüístics dels nostres estudiants, fixats a l'article 35.5 de l'Estatut de Catalunya, amb professors que no coneixen la llengua pròpia del nostre país.

També m'agradaria saber què volen fer els polítics responsables d'Universitats per concretar i aplicar l'article 31.5 de l'Estatut de Catalunya, que diu que el català s'ha d'utilitzar normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge en l'ensenyament universitari. És cert que, actualment, a les universitats públiques catalanes aproximadament el 66% de les classes es fan en català (sense comptar-hi els doctorats i els postgraus), però no sabem si aquest percentatge ja és suficient i si el Govern ja considera satisfactori que a Catalunya només hi hagi com a màxim tres carreres (entre una oferta de més d'un centenar) que es puguin fer íntegrament en català.

Si de la docència passem a la recerca i a la investigació, el panorama encara és més preocupant. Qualsevol professor universitari sap que avui no es pot tenir una trajectòria investigadora universitària oficialment reconeguda escrita en català. És trist afirmar-ho, però el català és una llengua amb un prestigi investigador quasi nul. En gairebé totes les disciplines científiques és impossible fer recerca en català i obtenir els trams d'investigació (sexennis) que atorga el Ministeri i, encara molt més greu, els que atorga el Govern de Catalunya. Ens trobem en un estat constitucionalment plurilingüe que, malgrat que sempre proclama als quatre vents l'aplicació de la Constitució, no respecta totes les llengües oficials, i estem davant d'un govern de Catalunya que no reconeix la investigació feta en la llengua pròpia del país. Més enllà dels sexennis, en els processos d'habilitació i d'acreditació espanyols i catalans per poder optar a una plaça de professor funcionari o contractat permanent, les publicacions fetes en català tampoc no tenen cap valor. Si bé és certament difícil lluitar pel reconeixement estatal de la recerca feta en català, penso que cal reivindicar amb força que hi hagi un model de recerca a Catalunya que fomenti sense complexos la investigació feta en català i que ajudi a fer de la llengua catalana una llengua de prestigi. En aquesta reivindicació m'agradaria que l'Institut d'Estudis Catalans hi tingués un paper clau, ja que la seva raó de ser i el seu principal objectiu, que és el foment de la recerca de prestigi feta en català, en aquests moments, en l'àmbit universitari, està sota mínims.

Finalment, només voldria afegir que l'entrada de les universitats catalanes en el marc de l'espai europeu d'educació superior, i el multilingüisme que pot generar aquesta entrada i que estem analitzant en aquesta jornada, no haurien de significar un retrocés per al català. S'ha parlat d'oportunitat per a la nostra llengua, i pot ser-ho, però també es pot convertir en una via per amagar la incapacitat de les institu-

cions polítiques i de les universitàries per fer del català una llengua universitària de prestigi.

Feta aquesta llarga introducció, faré referència a la política lingüística en la docència a la Universitat de Barcelona. Després de l'aprovació pel Parlament de Catalunya de la Llei de política lingüística, la qual, com acabo de dir, demanava que el professorat dels centres d'ensenyament universitari de Catalunya havia de conèixer suficientment les dues llengües oficials, a la Universitat de Barcelona es van començar a fer dues convocatòries ordinàries anuals de proves de llengua catalana per a la docència. Inicialment, aquestes proves estaven destinades a les diverses modalitats de professors contractats, als quals en el moment de signar el contracte se'ls exigia que acreditessin estar en possessió d'un certificat de coneixements de llengua catalana de nivell C de la Generalitat o que l'aportessin de manera diferida en el termini de dos anys. Aquesta exigència responia a allò que preveia l'article 5 del Reglament d'usos lingüístics de la UB, aprovat per la Junta de Govern el 30 d'octubre de 1996.

Més endavant, amb l'aprovació el 2003 de la Llei d'universitats de Catalunya, en la qual es reiterava la necessitat de capacitació lingüística del professorat (article 6.4), la Universitat de Barcelona va anar adoptant mesures per aplicar aquest mandat del Parlament de Catalunya i per garantir els drets lingüístics dels nostres estudiants fixats a l'article 35.5 de l'Estatut de Catalunya. Així, uns quants mesos més tard, amb l'aprovació del nou Estatut de la UB, que s'havia d'ajustar a la nova normativa en matèria d'universitats, es van introduir dos articles que regulaven la necessitat d'acreditar coneixements lingüístics per part del professorat. Efectivament, els articles 147 i 150 de l'Estatut de la UB regulen, respectivament, la provisió de places de funcionariat docent i de professorat contractat, i en ambdós articles es diu que en la convocatòria de les places hi han de constar explícitament els requisits de capacitació lingüística adients.

A partir de llavors, en les quatre convocatòries de professorat contractat permanent que s'han anat fent, sempre s'ha demanat aquest requisit de coneixements lingüístics. En el cas de les convocatòries d'accés a cossos funcionaris docents universitaris, la mesura s'aplica d'ençà del 2006 i ja s'han fet dues convocatòries. Aquestes sis convocatòries han afectat tot tipus de categories de professorat contractat i permanent (agregats, titulars i catedràtics) i múltiples disciplines científiques, i han permès l'entrada de professorat de procedència molt diversa: la majoria, de l'Estat espanyol, però també n'hi ha d'anglesos, francesos, italians, marroquins i russos, la qual cosa ha fet que la Universitat de Barcelona hagi estat, des que s'exigeix la capacitació lingüística del professorat, una de les que més professorat estranger ha contractat o ha consolidat a Catalunya.

La formació i l'acreditació lingüístiques del professorat de la UB ha estat, doncs, una política lingüística prioritària per a la docència. Des que es van fer les primeres convocatòries ordinàries anuals de proves de llengua catalana per a la docència (1998) fins avui, ja s'han acreditat lingüísticament quasi mil professors a la UB. Es tracta d'una prova de tipus comunicatiu i no gramaticalista, que segueix les directrius del Consell d'Europa en matèria de competència i acreditació lingüístiques de persones adultes, que la Generalitat de Catalunya reconeix oficialment a l'efecte d'obtenir el reconeixement de l'equivalència amb el nivell C i que superen el 88 % dels que s'hi presenten.

La clau de l'èxit de tot aquest procés la trobem en la forta implicació i en la professionalitat dels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona. En aquests deu anys de formació i acreditació lingüístiques del professorat, s'han fet vint-i-una convocatòries ordinàries de proves de llengua catalana per al personal docent i investigador i, a partir del 2004, onze d'extraordinàries, concretament vinculades a l'oferta de places permanents. Totes les actuacions que han anat fent els Serveis Lingüístics han facilitat extraordinàriament el procés per acreditar lingüísticament el professorat i han garantit, juntament amb el Servei de Personal Docent, els aspectes més tècnics sobre la informació de les dates de les proves, la preparació, la correcció, l'emissió dels certificats corresponents, etc. Finalment, també cal destacar la corresponsabilitat dels vint centres de la UB i la funció que exerceixen les comissions de dinamització lingüística de cada centre, com a òrgans de decisió i coordinació entre els equips de govern dels centres, el vicerectorat competent en matèria de política lingüística i els Serveis Lingüístics.

Si ens referim a la llengua de la docència, les dades dels darrers anys ens mostren un cert estancament. Així, ja fa anys que les xifres ens diuen que el 66 % de les classes de la Universitat de Barcelona es fan en català, i el 34 % restant, en castellà (en referim a l'ensenyament de grau). Per àmbits d'activitat universitària, hi ha una certa diferència que va des dels percentatges més elevats de docència en català —per sobre del 80 %— de les disciplines vinculades a les ciències de l'educació (facultats de formació del professorat, de pedagogia i de biblioteconomia i documentació) fins als percentatges més baixos —per sota del 50 %— de les ciències jurídiques, econòmiques i socials (facultats de dret i de ciències econòmiques i empresarials, i escola d'empresarials). No obstant això, les dades per ensenyaments ens mostren encara més heterogeneïtat de percentatges i més variació amb el pas dels anys. Cal dir que per a l'obtenció de dades es tenen en compte uns sis mil grups classe (el cens complet de les assignatures obligatòries i de les optatives d'un únic ensenyament), cosa que

ens diferencia de la resta d'universitats, que utilitzen dades obtingudes a partir de mostres.

No crec que sigui senzill incrementar aquests percentatges, ja que, com s'ha dit, fa temps que són els mateixos, no són fàcils de modificar amb polítiques destinades al foment de la llengua en determinats ensenyaments i, amb la presència futura de l'anglès com a llengua de docència, és probable que encara disminueixin lleugerament. D'altra banda, el panorama en els doctorats, en els màsters i en els postgraus és més preocupant en el sentit que la llengua catalana s'utilitza molt menys. Si bé encara no tenim dades precises sobre la llengua de la docència en aquests àmbits, a la UB ja estem preparant algunes polítiques lingüístiques estratègiques per augmentar l'ús del català en aquesta fase de l'educació superior. Sabem que serà difícil, sabem que totes les universitats detecten aquest mateix dèficit i sabem que l'Administració no ho considera prioritari.

Finalment, voldria afegir tres qüestions. La primera és l'extraordinària importància dels Serveis Lingüístics de la UB i dels serveis lingüístics de totes les universitats en l'impuls de les polítiques lingüístiques universitàries. Això ho tinc molt i molt clar. La feina feta dia rere dia des de fa molts anys ha anat generant un pòsit de coneixements i d'actuacions que els vicerectors hem de saber alimentar i potenciar. Les activitats de formació, d'assessorament i de dinamització han estat decisives per poder avançar i poder assolir tots els objectius que s'han aconseguit. En segon lloc, també voldria fer referència a una altra peça clau de la política lingüística universitària: l'Oficina de Política Lingüística del Departament d'Universitats (ara vinculada al Comissionat). Sense la professionalitat, l'empenta, el suport, el reconeixement de la feina feta a les universitats i la qualitat humana de les persones que hi treballen, simplement no podríem impulsar moltes de les polítiques que ajuden a preservar i millorar el paper que, amb moltes dificultats, ha assolit la llengua catalana a les universitats. En tercer lloc, penso que és fonamental que els que tenen responsabilitats polítiques de govern dissenyin urgentment un model lingüístic per a les universitats catalanes i defineixin la funció que volem assignar al català, així com al castellà i a l'anglès, que són també dues llengües fonamentals de les nostres universitats.